

قلمروهای گوناگون حیات پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله کاویدنی، درس آموز و زندگی ساز است. یکی از عرصه های بسیار زیبایی کاوش علمی، عرصه داده های خداوند متعال به پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله است. این داده ها هم نشان گر عظمت ظرفیت و بلندای وجود آن پیامبر نور و رحمت است و هم نشان تلاش پی گیر و طاقت سوز رسول اکرم در راه نجات بشریت. در این سلسله مقالات این داده ها را بررسی می کنیم.

شرح صدر

لَعْمَرُک تاج فرق مشکبارش

«الم نشرح» طراز روزگارش^۱

خداوند متعال در آیه اول سوره شرح درباره وجود مقدس پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می فرماید: «مگر نه این است که ما سینه تو را فراخ کردیم»

سعه صدر و شرح صدر، دو مقوله مطرح در فرهنگ اسلامی است. در قرآن کریم می خوانیم: «آیا کسی که خدا سینه او را برای اسلام بازگشاد و او بر نوری از پروردگار خویش است...» (زمر: ۲۲)

در آیه ۱۲۵ سوره انعام هم آمده: «پس خداوند هر که را بخواهد به راه راست آورد سینه اش را برای اسلام می گشاید.»

حضرت موسی علیه السلام هم از خداوند خواست: «پروردگارا سینه ام را بگشای» (طه: ۲۵)

سوره ۹۴ قرآن کریم هم به نام «شرح» یا «انشراح» است. شرح، به معنی گستراندن و وسعت دادن است.^۲

علامه طباطبایی رحمه الله علیه در تبیین شرح صدر پیامبر صلی الله علیه و آله فرموده اند:

«مراد از شرح صدر، گسترش سینه او به گونه ای که حقایق را فراگیرد و بر معارفی که از سوی خداوند متعال بر آن نازل می شود، تنگی نکند و بر آزارهایی که در راه تبلیغ دین می بیند، ظرفیت داشته باشد.»^۳

با توجه به آن چه گذشت، باید گفت که جهان مادی، محدود به دو ظرف زمان و مکان است. جدا از این دو ظرف، ظرف و ظرفیت های معنوی دیگری را نیز می توان برشمرد، مانند:

ظرفیت قدرت

قدرت جسمی، توانایی سیاسی و دارایی مالی، غرور انگیز، مستی خیز، غفلت ساز، عدالت سوز و طغیان آور است. در قرآن کریم می خوانیم: «حقا که انسان، سرکشی می کند، همین که خود را بی نیاز پندارد.» (علق: ۶-۷)

امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمودند: «هر که دست یافت، گردنکشی کرد.»^۴

طغیان، داستان مکرر زورمداران تاریخ است.

ظرفیت جمال

پری رو تاب مستوری ندارد

چو در بندی ز روزن سر بر آرد

زیبایی در انسان هایی که ظرفیت ندارند، رخ نمایی، نازفروشی، نیازنوشی، عفاف سوزی و غرورپیشگی می آورد.

غرور حسنت اجازت مگر نداد ای گل

که پرششی نکنی عندلیب شیدا را^۵

جمال دل ربا، ظرفیت یوسف را می خواهد که پروا پیشه کند و پرده عفاف فرا فکند؛ و گر نه

که وضع مهر و وفا نیست روی زیبا را^۶

ظرفیت عقلی

عقل دو گونه است؛ عقل خدادادی و طبیعی، و عقل اکتسابی

که با دانش، تفکر، تجربه، مشورت، تغذیه صحیح و تهذیب نفس رشد می کند.

بهره مندی مردم از این دو نوع عقل، بسیار متفاوت است. برخی، سهم اندکی از دریافت های عقلی دارند و برخی دیگر، ظرفیتی عظیم برای دست یافت های عقلی.

ظرفیت علمی

برخی با دانستن چند اصطلاح و یافتن چند فرمول و گذراندن چند ترم، چنان باد می کنند که نزدیک است از تورم، مثل بادکنک بترکند. آنان غیر خویش را عقب مانده و درس ناخوانده می خوانند؛ حتی دانشمندان را گاهی عوام می پندارند و خود را در رأس بشر. اینان، به جای نقد، نفی می کنند و به جای تحقیق،

تحقیر. اینان در حقیقت، از نردبان نادانی خویش بالا رفته اند و بر بام حماقت نشسته اند.

این خوداندیشان، با بضاعت اندک، بساط می گسترانند، جار می زنند، جیغ می کشند، دیگران را کهنه اندیش و تکلیف اندیش و...

می خوانند. بیش تر اینان، مکتب ساز و دین سوز می شوند. در برابر اینان، کسانی، اقیانوس علم و فانوس هدایتند و لب فرو بسته اند، آرایه ها از خویش گسسته اند و از دام دم گزایی و خودنمایی رسته.

ظرفیت اسرار

با مدعی مگویید اسرار عشق و مستی

تا بی خبر بمیرد در درد خودپرستی^۸

آنان که دلی به وسعت یک سرمه دان دارند، ظرفیت اسرار ندارند. اسرار خانوادگی را فاش می کنند، اسرار سیاسی را افشا می سازند و اسرار معنوی را بر نمی تانند.

به مستوران مگو اسرار مستی حدیث جان مگو با نقش دیوار^۹

ولی برخی دیگر، سر نگه دار و محرم اسرارند.

آن کس است اهل بشارت که اشارت داند

نکته ها هست بسی محرم اسرار کجاست^{۱۰}

گفته اند: عارف را سر برود، ولی سر نرود.

هر که را اسرار حق آموختند

مهر کردند و دهانش دوختند

بسیاری از اصحاب ائمه علیهم السلام را اصحاب سر می نامیدند؛ چون ظرفیت عظیم، برای حفظ اسرار معنوی و سیاسی داشتند. در سوره تحریم، یکی از زنان پیامبر گرامی اسلام که سر نبی اکرم صلی الله علیه و آله را فاش کرد، نکوهش شده است.

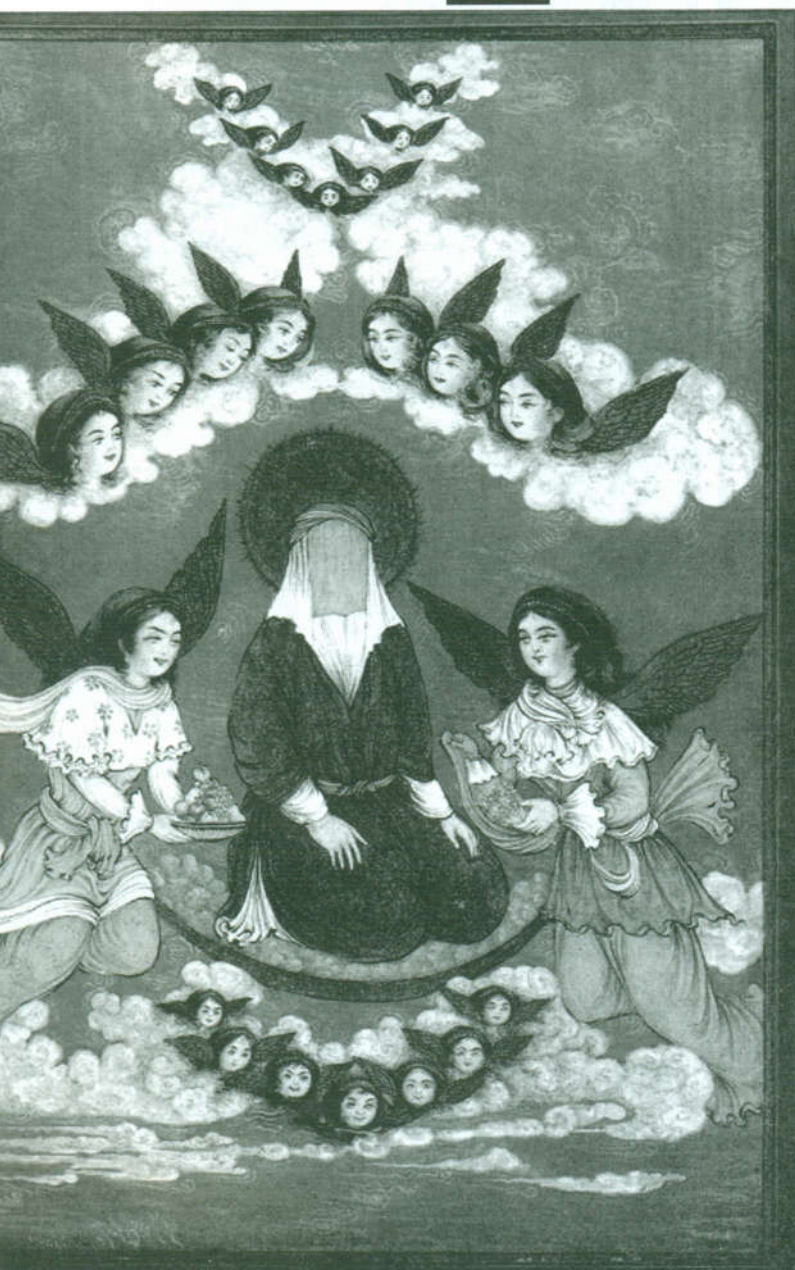

روی نگار

بررسی داده های خداوند متعال
به پیامبر گرامی اسلام

حسن عرفان

قسمت اول

پی نوشت ها:

۱. الهی نامه.

۲. نک: قاموس قرآن، ج ۴، ص ۱۲.

۳. المیزان، ج ۲۰، ص ۳۱۴.

۴. نهج البلاغه، حکمت ۲۱۶.

۵. شیخ محمود شبستری.

۶-۱۰. حافظ.